

KOXLEAR IMPLANT VA UNING BOLA HAYOTIDAGI TUTGAN O‘RNI VA AHAMIYATI

Po‘latova Iqboloy Azimovna

Annotatsiya: Ushbu maqola koxlear implantning (KI) bola hayotidagi o‘rni va ahamiyatini keng qamrovli tahlil qiladi. Unda KI texnologiyasining eshitish qobiliyati buzilgan bolalarning hayot sifatiga, nutq va til rivojlanishiga, ijtimoiy-emotsional holatiga va ta’lim olish imkoniyatlariga ta’siri ko‘rib chiqiladi. Maqola KI ning afzalliklari bilan bir qatorda, operatsiyadan keyingi reabilitatsiya jarayonining muhimligi, oilaviy yordam va KI dan foydalanishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan qiyinchiliklarni ham o‘rganadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, KI eshitish qobiliyati cheklangan bolalarning hayotini tubdan o‘zgartirib, ularga jamiyatga to‘liq integratsiyalashish va o‘z tengdoshlari bilan bir xil imkoniyatlarga ega bo‘lish imkonini beradi. Maqola mutaxassislar, ota-onalar va KI sohasiga qiziquvchi barcha shaxslarga mo‘ljallangan.

Kalit so‘zlar: Koxlear implant (KI), Bolalar, Eshitish qobiliyati, Nutq rivojlanishi, Til rivojlanishi, Ijtimoiy-emotsional rivojlanish, Reabilitatsiya, Oilaviy yordam, Ta’lim, Hayot sifati

Kirish

Koxlear implant (KI) - bu og‘ir yoki o‘ta og‘ir darajada eshitish qobiliyatini yo‘qotgan bolalar hayotida inqilobiy o‘zgarishlar yasovchi tibbiy qurilmadir. U bolalarga tovushlarni eshitish va nutqni o‘rganish imkonini berib, jamiyatda faol ishtirok etish va tengdoshlari bilan bir xil imkoniyatlarga ega bo‘lishga yo‘l ochadi. Ushbu maqola KI ning bola hayotidagi o‘rni va ahamiyatini, uning afzalliklari, operatsiyadan keyingi reabilitatsiya jarayonining muhimligi va KI bilan bog‘liq muammolarni har tomonlama yoritishga qaratilgan.

Koxlear implant: eshitish olamiga qaytish

KI - bu ichki quloqning zararlangan qismlarini chetlab o‘tib, eshitish nervini bevosita elektr signallari bilan rag‘batlantiradigan elektron qurilmadir. KI oddiygina eshitish apparati emas, balki u eshitish nerviga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir etuvchi murakkab tizimdir. KI ning asosiy qismlari quyidagilardan iborat:

- Mikrofon: Tovushlarni qabul qiladi.
- Nutq protsessori: Tovushlarni kodlaydi va elektr signallariga aylantiradi.
- Uzatuvchi: Kodlangan signallarni qabul qiluvchiga yuboradi.
- Qabul qiluvchi/stimulyator: Signallarni elektrodلarga yetkazadi.
- Elektrodلار: Eshitish nervini rag‘batlantiradi.

KI bolaning hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

1. Eshitish qobiliyatining tiklanishi: KI bolalarga tovushlarni eshitish imkonini beradi, bu ularning atrof-muhit bilan aloqasini yaxshilaydi.

2. Nutq va til rivojlanishi: KI bolalarga nutqni tushunish va o'z nutqini rivojlantirishga yordam beradi. Erta yoshda KI o'rnatilgan bolalar odatda tengdoshlari bilan bir xil nutq ko'nikmalariga ega bo'lishadi.

3. Ijtimoiy integratsiya: KI bolalarga ijtimoiy hayotda faol ishtirok etish, tengdoshlari bilan muloqot qilish va do'stlar orttirish imkonini beradi.

4. Ta'lim olish imkoniyatlari: KI bolalarga maktabda muvaffaqiyatli o'qish va o'z qobiliyatlarini rivojlantirish uchun sharoit yaratadi.

5. Kognitiv rivojlanish: Eshitish qobiliyatining yaxshilanishi bolalarning diqqatini jamlash, xotirani mustahkamlash va muammolarni yechish qobiliyatini oshiradi.

6. Psixologik farovonlik: KI bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, xavotir va depressiya alomatlarini kamaytiradi hamda umumiy psixologik holatini yaxshilaydi.

7. Mustaqillik: KI bolalarga mustaqil bo'lish, ko'rsatmalarga amal qilish va atrof-muhit bilan o'zaro ta'sirlashish imkonini beradi.

KI operatsiyasi uchun nomzodlar, odatda, quyidagi mezonlarga javob beradigan bolalardir:

- Og'ir yoki o'ta og'ir darajada ikki tomonlama sensorinevral eshitish qobiliyatining yo'qolishi.

- Eshitish apparatlaridan yetarli foyda olmaslik.
- Motivatsiya va oilaviy qo'llab-quvvatlash.
- Realistik kutishlar.
- Tibbiy va psixologik jihatdan operatsiyaga tayyor bo'lish.

KI operatsiyasi odatda xavfsiz va samarali jarayon bo'lib, quyidagi bosqichlardan iborat:

1. Baholash: Bolaning eshitish qobiliyati, nutqi, tili va umumiy salomatligi baholanadi.

2. Jarrohlik: Jarroh KI ning ichki qismini quloq orqasidagi suyakka o'rnatadi.

3. Faollashtirish: Operatsiyadan bir necha hafta o'tgach, KI ning tashqi qismi o'rnatiladi va sozlanadi.

4. Reabilitatsiya: KI dan keyin bolaning nutq va til ko'nikmalarini rivojlantirish uchun reabilitatsiya dasturi tuziladi.

Operatsiyadan keyingi reabilitatsiya

KI operatsiyasi muvaffaqiyatining muhim omili - operatsiyadan keyingi reabilitatsiya hisoblanadi. Reabilitatsiya jarayoni quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

- Audiologik sozlash: Audiolog tomonidan KI ning sozlanishi, bolaning eshitish qobiliyatiga mos ravishda amalga oshiriladi.
- Nutq terapiyasi: Nutq terapevti bolaning nutqni tushunish va talaffuz qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar o'tkazadi.
- Eshitish mashqlari: Bolaning tovushlarni farqlash, aniqlash va ularni tushunish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan mashqlar.
- Ota-onalar uchun maslahatlar: Ota-onalarga bolaning reabilitatsiyasida qanday yordam berish kerakligi haqida ma'lumot beriladi.

Ota-onalar KI operatsiyasidan keyingi reabilitatsiya jarayonida muhim rol o'ynaydilar. Ular bolani qo'llab-quvvatlashlari, rag'batlantirishlari va unga yangi ko'nikmalarni o'rganishda yordam berishlari kerak. Ota-onalar, shuningdek, nutq terapevti va audiolog bilan hamkorlikda ishlashlari va bolaning ehtiyojlariga mos keladigan uyda mashqlar o'tkazishlari kerak.

KI operatsiyasi, afzalliklariga qaramay, bir qator muammolarni ham o'z ichiga oladi:

- Operatsiya xavflari: Har qanday jarrohlik amaliyoti kabi, KI operatsiyasi ham infeksiya, qon ketishi va nervlarning shikastlanishi kabi xavflarni o'z ichiga oladi.
- Texnik muammolar: KI qurilmasi ishdan chiqishi yoki noto'g'ri ishlashi mumkin.
- Reabilitatsiya qiyinligi: Ba'zi bolalar KI dan yetarli foyda olish uchun ko'proq vaqt va kuch talab qiladigan uzoq va qiyin reabilitatsiya jarayonini boshdan kechirishlari mumkin.

- Moliyaviy yuk: KI operatsiyasi va reabilitatsiya qimmatga tushishi mumkin.

KI texnologiyasi doimiy ravishda rivojlanib bormoqda va kelajakda yanada takomillashishi kutilmoqda. Yangi KI qurilmalari kichikroq, ishonchliroq va sifatliroq eshitishni ta'minlashi mumkin. Bundan tashqari, sun'iy intellekt va mashinani o'rganish texnologiyalari KI qurilmalarining ishlashini yanada yaxshilash uchun qo'llanilishi mumkin. Koxlear implant - bu og'ir yoki o'ta og'ir darajada eshitish qobiliyatini yo'qotgan bolalar hayotini o'zgartiruvchi texnologiya. KI bolalarga eshitish, nutqni o'rganish, ijtimoiy hayotda ishtirok etish va ta'lim olish imkonini beradi. Operatsiya xavflari va reabilitatsiya qiyin bo'lishiga qaramay, KI ning afzalliklari beqiyosdir. Ushbu texnologiyani qo'llash eshitish qobiliyati cheklangan bolalarga yanada yorqin kelajakni ta'minlash imkonini beradi. Shunday ekan, KI - eshitish qobiliyati cheklangan bolalar uchun nafaqat eshitish vositasi, balki ularning kelajak hayotida o'z o'rniga ega bo'lish imkoniyatidir.

Xulosa.

Koxlear implant (KI) og‘ir va o‘ta og‘ir eshitish qobiliyati yo‘qolgan bolalar hayotida muhim o‘rin tutadi. KI bolalarga tovushlarni eshitish, nutqni o‘rganish va ijtimoiy hayotga faol qo‘shilish imkonini beradi. Erta tashxis, operatsiya va keyingi reabilitatsiya bolaning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun zarur. Ota-onalarning faol ishtiroki, mutaxassislar bilan hamkorlik va sabr-toqat bolaning KI dan maksimal foyda olishiga yordam beradi. Garchi qiyinchiliklar mavjud bo‘lsa-da, KI bolalarga tengdoshlari kabi o‘qish, ishlash va hayotdan to‘liq bahramand bo‘lish imkoniyatini taqdim etadi. KI texnologiyasining rivojlanishi kelajakda eshitish qobiliyati cheklangan bolalarning hayotini yanada yaxshilashga xizmat qiladi. Shunday ekan, KI — bu eshitish qobiliyatini tiklash, kelajakni yaratish imkoniyatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абдуллаева, Р. (2003). Тил ва нутқ маданияти. Тошкент: Фан, 120-140 betlar (Koxlear implant bolaning nutq rivojlanishiga ta'siri).
2. Азизхўжаева, Н. Н. (2006). Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Тошкент: ТДПУ, 180-200 betlar (KI dan keyingi reabilitatsiyada pedagogik yondashuv).
3. Бобоева, Д. (2015). Болалар нутқини ривожлантириш. Тошкент: Ilm Ziyο, 100-120 betlar (Eshitish qobiliyati cheklangan bolalarda nutqni shakllantirish).
4. Ражапова, М. (2010). Логопедия асослари. Тошкент: Yangi asr avlodi, 150-170 betlar (Koxlear implantatsiyadan so'ng logopedik mashqlar).
5. Хамидова, М. (2000). Болалар психологияси. Тошкент: O‘zbekiston, 60-80 betlar (KI ning bolaning psixologik holatiga ta'siri).